

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA. — Un roman de Eminescu.
M. CUNȚANU. — Singurătate (după Lamartine).
H. NISTOR. — Povestea unui suflet.
EMIL ISAC. — La nuntă... (poezie).
N. IORGA. — Cronică.
I. D. — Cîntec din Caucaz.
Dare de seamă :
ALEX. LĂPĂDATU. — Michael Beheims Gedicht über den
Woiwoden Wlad II Drakul, de Gregor C. Conduratu.
C. A. FERARU. — Strajă (poezie).
RED. — Notițe. Răspunsuri.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

|| Abonamentul 6 lei pe an

In Editura Institutului de arte grafice „MINERVA“

AU APARUT:

DRUMURI ȘI ORAȘE DIN ROMÂNIA

DE

N. IORGA

PROFESOR UNIVERSITAR

Prețul Lei 2.50

GENIU PUSTIU

ROMAN ORIGINAL INEDIT

DE

MIHAIL EMINESCU

Romanul care a fost descoperit d'abia acum, este de o mare importanță pentru literatura noastră, constituind prin caracterul său pur național una din cele mai bune cărți de educație rominească.

Prețul Lei 2.—

De vânzare la toate librăriile din țară

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

UN ROMAN DE EMINESCU

Era foarte frumos să se știe că Eminescu a scris șezeci de poezii «perfecte», — pe care alții aveau însă toată voia să le găsească mai puțin «perfecte». Despre poetul însuși, se povestea acum cincisprezece ani, cînd studențimea se închina — mai mult sau mai puțin serios — în numele lui, că, atunci cînd geniala frunte-i răsăria din nou din haoticele neguri ale nebuniei, ar fi luat în mină eleganta cărticică, ar fi privit-o lung ca o neplăcută amintire a vremurilor cînd avea și el dreptul la aceleași bucurii ca toți oamenii, și ar fi rupt-o în bucăți cu furia mulțămîtă a celui ce distruge un păcat. Înnainte de nenorocirea sa, el avea, fără îndoială, cu conștiința neobișnuitelor sale puteri, și credința că scrisese sale întrec cu mult literatura poetică a timpului; dar, ca un spirit mare ce era, nu vedea cele indeplinite de dînsul decît în legătura, umbritoare, cu frumusețile pe care-și simțea menirea de a le intrupa în cuvinte. Și în cele șezeci de bucăți «perfecte», el ar fi ales, ar fi înlăturat, și ar fi ales poate și înlăturat *rău*.

Însă poesia lui Eminescu n'a căzut din ceruri binefăcătoare în piatra neagră a unei solii dumnezeiești. Cu strălucirea, bogăția, adîncimea și fermecătoarea ei taină, cu tragicele ei lupte interioare, cu credința, deznădejdea și supunerea ei, această operă superioară s'a înălțat din societatea pe care a resumat-o dacă n'a putut s'o stăpînească și s'o conducă. Poetul acesta. nici n'a fost *nimăi* un poet, așa un poet naiv și copilăresc, — ramiind ori-cît voiți de mare, — care să fi vinat tablouri, senzații, sunete. Astfel de poeți se ivesc în vremi sigure și liniștite, la popoare cu o cultură orientată și armonioasă. El a fost, cel puțin în aceeași măsură, un cugetător, un luptător, un profet, — da un profet, ca profeții vechii Iudeie, biciuind și arzînd, de o parte, sfătuiind și revelînd, de alta, — în numele aceluiași Dumnezeu al înțelepciunii. Pricina curat sufletească a nebuniei sale nici n'a fost tragedia zilnică a celui ce se avîntă spre

culmile scăldate în aur ale unei Frumuseți ce nu se poate atinge, și cad, cînd mai sus, cînd mai jos, pe ascuțișurile stîncii, ci zădărnicia luptei sale de cugetător într'o societate trîndavă și robită plăcerilor: puterile mari, care puteau revoluționa în afară, zăvorite în lăuntru prin indiferența mediului de plumb, au distrus.

Așa fiind, Eminescu nu se poate înțelege ca un estete al Franciei sau al Italiei secolului al XIX-lea, ca autorul, fără înțelegere omească socială, al propriei sale antologii, ca resumătorul sufletului său în șezeci de bucăți rimate. Un astfel de suflet, cald, comunicativ, războinic, a trebuit să se *răspîndească*. Și ori-ce a rezultat din neconținută activitate a acestui suflet ales merită să fie cunoscut, — pentru însușirile ce neapărat trebuie să aibă, și pentru lumina ce aruncă asupra unor lucrări mai desăvîrșite ale aceluiași maestru.

E bine deci că s'a tipărit romanul «Geniu Pustiū» pe care Eminescu-l scria între nouăsprezece și douăzeci de ani, ca student la Viena. Să n'aibă grijă nimeni: nici un fir de iarbă de pe mormîntul poetului nu se va mișca de indignare la această «divulgare» a gîndului său încă nesigur, a simțirii sale ce nu-și găsia totdeauna intruparea statornică și adevărată. Nu, — ci, dacă, peste hotarele vieții, se schimbă ceva între cei ce sînt și cei ce au fost, cel mai mare cîntăreț al neamului nostru va primi aceasta ca o solie duiosă a tineretelor sale de vultur ce-și cearcă aripile pentru a pluti întăiași dată.

Iată ce e romanul.

Cineva rătăcește prin uritele mahalale bucureștene scăldate în ploaie putredă, la vreme de noapte. Într'o cafenea — cum se găsesc însă mai curînd la Viena decît spre marginea Capitalei noastre — el întîlnește un emigrat ardelean. E un suflet-frate, și în grandiosul neprevăzut al vieții de *bohème*, cei doi prieteni își schimbă gînduri, care zboară departe de fața pămîntului și de aceia și sînt, îndrăznețe de sigur, dar șterse, reci, neorînduite, ca ori-ce se desface prea mult de izvorul veșnic al vieții, de cîrmuitorul sigur prin legi neapărate. Un avînt de pribegie romantică duce pe Toma Nour — numele se potrivește — tocmai la Copenhaga, apoi tocmai la Turin, și de aici, unde eroul se află — ca mai totdeauna — pe pragul morții, Ioan, căruia i-am putea zice Negură, primește un manuscript, care formează a doua parte a cărții.

Toma a crescut fără mamă. Pentru învățătură, a mers la Cluj. Aici trebuia să găsească ceia ce este menit, în legea romantică, ori-cărui

tinăr de vrîsta sa : sufletul-frate al prietenului. Prietenul se chiamă Ioan și iubește firește o femeie-inger. Aceasta moare, fără îndoială, după aceleași legi. Pentru desăvîrșirea armoniei, ea are o soră — Eminescu-î zice Poesis, și aceasta înseamnă : « nu credeți : sînt visuri : luați-le ca visuri și veți vedea că sînt frumoase » —, și Toma iubește pe acea soră. Ea are un tată bătrîn, care e musicant și sărac ; el cade bolnav, și, după normele romantice, Poesis îl îngrijește cu banul de jertfă al viciului. Ioan, deși e bolnav — ați înțeles : ftisic — plecase în lume. E anul 1848 ; el se luptă contra Ungurilor. Prietenii sînt despărțiți ; dar Toma află trădarea iubitei sale, și aleargă și el supt steaguri, unde întîmplarea-l face să-și descopere fratele. Se descriu, cu o putere uimitoare, scene de grozăvie din Revoluție, care i-a fost povestită lui Eminescu în astfel de episoade de colegii săi de gimnasiu din Blaj. Ioan moare, și Toma, întors la Cluj, află — final de împăcare și armonie — scrisoarea de explicații a frumoasei Poesis, moartă.

*

Povestea are totdeauna însemnătatea ei, dar ea nu e cea mai mare. Lîngă dinsa e forma și e țesătura împletită a ideilor

Judecată astfel, opera de întăie tinereță a lui Eminescu e vrednică de poezia pe care o cunoaștem, și cu anume părți din care e și *contemporană*. Ce limbă frumoasă, ce putere de icoane, ce avînt adesea ! Dacă nerealitatea jighește aici, motivul e numai că ritmul prosei nu liberează de legăturile vieții cu aceiași desăvîrșire ca farmecul de cristal al versului.

Fondul ideal nu e nici el străin de credințele durabile pe care le-a manifestat poetul în maturitatea sa : e aceiași convingere că numai din viața celor mulți și curați, a țeranilor, se poate desface și vitejia și frumuseța, și partea a doua e o epopoe țerănească în limba minunată de la țară. Pentru stăpînitorii noștri, el avea și la 1870 desprețul de mai tîrziu, și cum se poate spune mai bine despre inconștiența lor de maimuțe-papagali decît că : « ei sînt, cum o spun însiși, Romîni de naștere, Francesi în inimă și, dacă Franța li-ar procura semidoctilor noștri avantajele pe care li le dă nefericita lor patrie, ei ar fi emigrat de mult, — cu toții ? »

Și — adăugim noi : cum n'a dat Dumnezeu !

SINGURĂTATE

după LAMARTINE

Adese-orî pe munte în zarea plutitoare
 Privesc cu duiosie în asfințit de soare
 Și, gînditor, la umbra unui stejar bătrîn
 M'așez — și peste plaiuri cu ochii sunt stăpîn.
 Ce sfînt tablou acela, ce-mî zace la picioare,
 Ce schimbătoare umbre plutesc în depărtare :
 Aci murmură rîul cu unda argintie
 Și șerpuint se pierde departe pe cîmpie,
 Colo e lacul, doarme, și 'n unda lui intinsă
 Luceafărul de seară își scaldă fața-aprinsă...

În haina mohorită a umbrelor crăiasă
 Cu carul ei de aburî din altă lume iasă ;
 Pe orizont cînd suie, lumina 'ncet dispore
 Atunci vibrează'n aer și pieren depărtare
 Un glas solemn de clopot, un imn religios,
 Al zilei ultim sgomot. Ce sfînt concert pios !
 L'aceste dulci icoane în sufletu-mî zdrobit
 Nu simt eû nici un farmec, ci staû înmărmurit :
 Eû văd pămînt și toate din lumea trecătoare
 Ca niște umbre slabe și vecînic călătoare,
 Blind soarele și dulce, merit acelor vii,
 Nu încâlzește morții din gropile pustii.
 Din deal în deal privirea zădarnic mi-o mai port
 Întreg pămîntu-mî pare pustiu, deșert și mort
 Și cum plutesc cu ochii pe 'ntinderea verzie,
 Îmi zic cu voce tristă : « Tu, inimă pustie,
 Ce mai aștepți norocul, el dus e de la tine,
 S'a dus în altă lume, de unde nu mai vine !
 Ce grije ai tu dară, cînd aste plaiuri vezi,
 Ce-ți sint azi ție riuri, palate și livezi ?
 Deșertăciuni sunt numai, cu farmec părăsit, —
 Voi stînci, păduri umbroase și codrul înverzit,
 O singură ființă lipsește dintre voi,
 Și e pustiu pămîntul și toate ce-avem noi !

M. CUNȚAN.

POVESTEA UNUI SUFLET

-- Visează, sufletul meu, visează; ce vezi tu?

— Văd un bătrîn culcat într'un pat de spital. Pletele sale sunt albe. Chipul său e istovit. Ochiii săi sunt închiși. Pare că surîde. Poate visează cerul...

Un preot este îngenunchiat lângă pat. El se roagă. Sunt frumoase rugăciunile morților! «Suflet creștin, fii binecuvîntat.»

Preotul pleacă; o luminare arde pe o masă acoperită cu o față albă. Nicî o rudă, nicî-un prieten. Bătrînul se trezește încet. Bolnavii dorm. Seara sosește.

Bătrînul ar vrea să vorbească cu sufletul său.

— Acolo ești, fratele meu?

— Aici sunt. Te ascult.

— Te veî înăița la cer?

— Foarte curînd.

— E dureros a muri?

— Nu. Mai puțin dureros decît a trăi.

— Să vorbim, fratele meu.

— Te ascult.

— Mi-e teamă.

— De ce ți-e teamă, sărmane frate?

-- Pentru că am făcut mult rău în timpul vieții mele și nu am făcut binele pe care aș fi putut să-l fac.

— Nu te-ai pocăit înaintea milei lui Dumnezeu?

— Oh, da, frate, dar am fost născut pentru atîta iubire și am dat atît de puțină!

— Vrei să grăim de amintirile noastre?

— Nu pot să măi grăesc. Totul e întunerîc în urma și înaintea mea.

— Te voi ajuta eu. Ți-aduci aminte de maica ta?

— O. da. O iubeam atît... O iubesc mereu...

— Dînsa este acolo unde trebuie să mergem.

-- O vom revedea?

— O vom revedea. Ți-aduci aminte de sufletul unui copil pe care l-ai iubit, cînd nu aveaî încă vîrsta de a iubi? Il vom revedea de asemenea. Ți-aduci aminte de un bătrîn dascâl pe care il iubeai?

— Mi-aduc, mi-aduc aminte.

— Ți-aduci aminte de bătrînul tău tată mort? V'ați împăcat?

— Oh, da, ne-am împăcat.

— Îl vei revedea și vă veți iubi. Căci acolo sus nu se cunoaște alt ceva decît iubirea. Ți-aduci aminte de sora ta care a murit și pe care o iubeai atît? O vei revedea.

Ți-aduci aminte de o fetiță pe care o adoptaseși pentru că era sărmană și părăsită? O vei revedea.

Ți-aduci aminte de toți copiii, de toți bătrînii pe care i-ai iubit, pe care i-ai îngrijit? Mai toți sunt morți. Îi vei revedea de asemenea.

— Oh, hai sufletul meu, să plecăm. Dar mi-e teamă. Răul pe care l'am făcut, cine îl va șterge?

— Mila Domnului...

— Dar dreptatea sa?

— Dreptatea e bunătatea sa.

— Frate, grăește-mi de Dumnezeu.

— Dumnezeu! E tatăl tău carele este în ceruri...

— Frate, vorbește-mi de ceruri...

— Cerul, nu este bolta albastră pe care o vezi d'asupra capului tău. E infinitul.

— Frate, oare voiți vedea pe Dumnezeu?

— Da, vei vedea pe Dumnezeu cu ochii sufletului tău. Vei vedea iubirea precum ai simțit-o.

— Oare Dumnezeu este un mare focar de iubire?

— Nu, este iubirea universală. În timpul vieții tu ai înțeles-o pretutindeni și în tot. După moarte tu o vei vedea pretutindeni și în tot. Dar tu vei trece prin alte morți și alte stări. Și cu cît te vei apropia de Dumnezeu, cu atît mai mult îl vei vedea.

— Și apoi?...

— Apoi te vei uni cu el. Nu vei mai fi o pătîcică din viață. Vei fi chiar o viață.

— O, sufletul meu, e frumos cerul?

— E iubirea.

— Cum se poate vedea cerul, cum se poate vedea ce e în cer? Cum voiți recunoaște sufletele pe care le-am iubit?

— Prin simțurile noi pe care Dumnezeu le va da sufletului tău. Nevăzutul va fi văzut. Vei vedea sufletele. Vei vedea chiar cugetările și iubirile sufletelor.

— Fratele mieu, să ne înălțăm.

— Numai de cît.

— O, frate, oare voiți mai reveni pe acest pămînt?

— Ca materie, nu. Ca suflet, da.

— În ce suflet?

— În iubire.

- Fi-vei tu încă cu mine ?
 — Da, voi fi cu tine. Tu ești eu.
 — Să pornim.
 — Adormi.

Si bătrînul zise :

«Părinte, în mîinile tale îmi dau sufletul».

Apoi adormi.

Și a doua zi cînd zorile se iviră, se întinse o față albă pe chipul și pe corpul bătrînului, pentru a ascunde imaginea morții.

Dar nu i se putură închide ochii. Bătrînul privea mereu *dincolo*.

Se vedea o mică lumină albastră înprejurul cadavrului său. Era lumina iubirei care eșea. Această lumină care făcuse viața sa.

Nimeni la înmormîntare. Numaî cîteva femei. Ciți-va copii care purtau cîte-va făclii. Iubise atît de mult pe copii. Și ciți-va bătrîni săraci care erau copiii săi.

Bătrînul nu lăsă nimic în urma lui. Trăise sărac, murise sărac. Ii înfipseră o cruce pe mormînt și crescură cîteva flori. Și noaptea o lumină albastră aleargă printre flori și ea face să iubească pe acei care o ating. Într'o zi de asemenea, lumina albastră se va stinge, și nu va mai rămînea din corpul bătrînului de cît pulberea mormîntului
 Și cu toate acestea bătrînul nu va fi mort.

H. NISTOR.

LA NUNTĂ...

Și eu am fost la nunta ei —
 O Doanne rău m'ai condamnat !
 M'ai dus să văd cum altuia
 Pe veci iubire i-a jurat !

Dar fost-a jurămîntul drept
 Și la altar ea n'a mințit ?
 De ce atunci a lăcrimat
 Cînd ochii plinși mi i-a zărit ?

(Cluj)

EMIL ISAC.

CRONICĂ

Un prieten al meu are slăbiciunea de a strînge toate prostiile cu privire la literatură care se publică în ziarele noastre. Mai trebuie să mai spun că e una din cele mai bogate colecții ce se pot închipui?

Dăunăzi văzuî pe masa lui numărul literar proaspăt al unui ziar politic din București în care se vorbea pe larg despre un băcan, domnul Nae, despre revista «Sămănătorul» și despre persoana mea. Autorul, din nenorocire anonim, al articolului găsia că este o mare asemănare între principiile conducătoare ale zisului domn Nae, ale «Sămănătorului» și ale mele.

Și avea dreptate: între băcanul Nae de o parte, această revistă și mine, de alta, există o mare asemănare de principii. Și, din potrivă, există un adînc antagonism între ideile lui Nae, ale «Sămănătorului» și ale mele și ceia ce s'ar putea numi, cu o inconmensurabilă indulgență, «ideile» d-lui fără nume.

Pe d. Nae băcanul îl cunosc și eu, și pot să dau despre anumite însușiri și pătăniî din viața lui știri care au scăpat agereî priviri a redactorului literar ce și-a pierdut numele.

Domnul Nae e fiul unui mic funcționar. A făcut școala primară și numai două clase de liceu. Părinții ar fi vrut ca el să le facă toate și să ajungă apoi funcționar, politician, avocat, medic sau scriitor român. O ambiție legitimă, căci tînărul Nae nu era cel mai puțin inzestrat dintre colegii săi. Dar, stupid de cinstit, Nae nu copia tesele, nu trăgea cu urechia la șoaptele din bănci, nu minția, nu lingușia, ca ațiția copii de sama sa cari stăteau pe aceleași bănci. Deci el a rămas repetent, pe cînd ceilalți au trecut. Cînd s'a aflat lucrul acasă, tatăl său funcționarul i-a spus cu multă indignare: «Veî merge la prăvălie!»

Un altul s'ar fi crezut jignit de această nouă destinație. Nae a stat însă și s'a gîndit că școala cea mare nu e pentru dînsul, că nu poate face acolo în chip cinstit ceia ce se cere pentru a cîștiga locurile de sus ale lumii. Seara, a mers deci la tatăl său funcționarul și i-a spus: «Vreaî să merg la prăvălie!»

L-au dat băiat la băcănie. A fost foarte mulțămît de viața ce i se deschidea înnainte. N'a înșelat pe stăpîn, care n'a avut nevoie să-l bată; a fost cuviincios cu clienții, a fost harnic și strîngător. Peste zece ani de ucenicie a deschis el singur băcănie, din economiile sale. A luat o fată săracă și a avut mulți copii, pe cari-i crește bine. În mintea lui simplă el găsește o mare mulțămire în îndeplinirea desăvîrșită a sarcinei pe care i-a dat-o viața.

Și iată că acum cităva vreme, se înfățișă la dînsul un om de vrista sa, cu umbletul și ochiî de cerșetor, cu fața stoarsă a unui stricat. D. Nae n'are astfel de cunoștinți, și crezu întăiî că are a face cu un pungaș.

Dar visitorul își scoase pălăria de bandit sicilian, își scutură pletele de demon, zîmbi curtenit r din buzele-î albastre și se recomandă ca un prieten de copilărie : Calpurniu Ghițescu. Domnul Nae își aduse aminte de Calpurniu : cel mai leneș, cel mai minciunos, cel mai fanfaron dintre colegii săi de liceu, dar care trecea totdeauna, undeva la coada clasei.

Calpurniu cere un împrumut. Era acum un om cu faimă, poet român decadent, critic științific ; o lume întreagă-l încunjura de admirație și ar fi fost gata să-l ajute ; dar el nu voia ajutorul acestor străini, ci s'a gândit la bunul tovarăș de odinioară, la fratele de bancă, la domnul Nae.

Domnul Nae declară scurt că nu împrumută de la nimeni și nu împrumută nimănuî. Toate încercările colegului rămaseră zădarnice. Inimă de băcan, ce vrei ? Dar, văzînd fața pofticioasă cu care Coriolan se întorcea cînd la butoiul cu sardele, cînd la rotocoalele de cașcaval, crudul băcan puse să se aștearnă pe o mesuță o fată de masă mult mai albă decît gulerul înalt al poetului și-l cinsti cu un dejun cum nu văzuse acesta nici în visele sale. Ce vrei ? Tot e ceva să găsești, chiar supt formă de poet, pe cine ți-a stat ani de zile cot la cot.

Coriolan mîncă, bău și murdări un șervet alb ca zăpada, cînd trecu cu dînsul peste mustățile sale țepoase de flămînd și de bețiv. Apoi întrebă cu o sfilă neobișnuită la dînsul :

— Tu mîncîci totdeauna cam așa ?

— Da, — doar este din bielșug.

— Dar... dar calfele tale ?

— Și ele.

Poetul rămase pe gînduri.

— Și unde stai tu ?

— Aici, avem două odăi curățele în dos. Uite le vezi de acolo.

— Dar calfele.

— Și ele au una, cam tot așa de curățică, în curte.

Lui Coriolan pare că-i veni să strănute, căci se strimbă rău la nas și la gură. Și de-odată izbucni cu hotărîre :

— Mă, iea-mă calfă la tine !

Domnul Nae se uită cu multă luare aminte la oaspetele său, așa cum e deprins să se uite cînd cineva îi propune o cumpărătură însemnată ; dumnealui nu preă se înșeală cînd face astfel psihologie practică. Omul nu se prefăcea : era sătul de a minți, de a înșela, de a injura. În mintea lui pătrunsese în adevăr conștiința că, dintre ei doi, colegul își chibzuiuse mai bine puterile și-și găsisse mai bine rostul.

— Bine, rămîi ; să vedem.

Atunci națiunea romîna pierdu un poet și critic, tocmai ca acela care a dat pretext la acest articol.

CÎNTEC DIN CAUCAS

Sint tristă, mi-e urît, mi-e frică
Și ce să fac, eū nu mai știu,
Căci dragu-i dus și e tîrziu:
L'aștept acasă singurică.

Aș vrea să torc, dar nu pot, iată,
Se rupe firul, fusu-i greu...
Oiu toarce mini... Ce Dumnezeu!
Prea-s tristă azi și supărată.

Eu staū și plîng de dor în casă,
Cînd poate dînsul m'a lăsat...
Va fi găsit pe alta 'n sat
Și azi de mine nu-i mai pasă.

De-aș ști că pe alta desmiardă
Și m'a lăsat fără noroc,
Mai bine satul tot să ardă,
Să ard cu satul la un loc!

I. D.

DARE DE SEAMA

GREGOR C. CONDURATU, *Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II Drakul*. Mit historischen und kritischen Erläuterungen, Inaugural-Disertation von —; Bukarest 1903. 8°. 118 pp. Prețul 5 lei.

O teză de doctorat — trecut la Facultatea de filosofie a Universității din Lipsca — foarte bine întocmită. După un scurt capitol asupra vieții și operii lui Beheim, întocmit din lucrările lui *Karajan*, *Bartsch* și *Caspart*, — urmează un altul asupra narațiunii lui în versuri, despre Vlad II Dracul (Țepeș), descoperită de către d. Conduratu într'un ms. al Bibliotecii Universității din Heidelberg și care formează obiectul disertațiunei sale inaugurale: se arată aci cuprinsul și izvoarele din cari Beheim și-a alcătuit zisa narațiune, se stabilește dată probabilă a întocmirii ei și — cercetîndu-se în comparare cu celelalte narațiuni germane și rusești asupra lui Vlad Țepeș — se arată însemnătatea ei ca nou izvor istoric. Într'al treilea capitol se tipăresc versurile lui Beheim; iar în *observațiunile istorice* dintr'al patrulea se interpretează și explică, cu pricepere, cu bună cunoaștere a izvoarelor și a literaturii istorice privitoare la subiect și cu tot atît de bună metodă critică versurile lui Beheim, cari presintă și rezumă evenimente istorice.

De sigur că această carte, așa cum e făcută, aduce literaturii germane în genere o bună și serioasă contribuție, care explică și interpretează, din punct de vedere istoric, un product literar german din sec. al XV-lea. Și cu adevărat, nimeni altul mai bine decît un cercetător istoric român nu era chemat și în măsură să dea literaturii germane o asemenea contribuție, privitoare la un product literar al cărui subiect e un Voevod al Țării-Romînești. Iar d. Gr. Conduratu, care a luat asupra-și această sarcină, și-a îndeplinit-o în mod conștiincios și laudabil. Pentru literatura noastră istorică, prin tesa d-lui Conduratu, se crește numărul narațiunilor germane, cunoscute, asupra lui Țepeș, cu una, de astă-dată însă în stihuri, ce aproape în totalitatea ei se presintă ca o variantă a unora din cele cunoscute sau mai bine — cum susține, paralel cu d. C., un alt cercetător al operei lui Beheim, dr. Jakob Bleyer — ca narațiunea inițială din care au purces celelalte. Atît numai. Căci partea nouă din narațiunea lui Beheim nu e de natură a aduce contribuțiuni nouă la istoria lui Vlad Țepeș, ci numai a confirma datele cunoscute.

Cu aceste se poate încheia presenta dare de seamă.

Firește, se găsesc și cestiuni de controversă în *observațiunile istorice* din tesa d-lui Conduratu; dar nu e locul și nici nu ne e intenția a le discuta, cită vreme ele nu pleacă din erori vădite. Mai sunt iarăși mărunțisuri, pe cari a le releva, ar însemna a căuta nod în papură. Căci ce alta ar însemna făcîndu-i cuiva un cap de acuzare din împrejurarea că «feria

secunda proxima post festum beati Gregorii papae» din 1457 e 14, iar nu 13 Martie, ori că un document citat nu e din 1550, ci din 1551 și altele de acestea?? Se înțelege, bine ar fi fost să nu ne fi împedicat nici de *astfel* de noduri, cari sunt date împrumutate și neverificate. De cit mărunțișurile acestea stau totdeauna în raport cu *grija, controlul și conștiințiositatea* pe cari cercetătorii le pun în studiile lor. Și în această privință d. Conduratu de acum, doctorul, e mult, foarte mult superior d-lui Conduratu de acum cinci ani, din *Relațiunile Țării-Românești și Moldovei cu Ungaria pînă la 1526*, pe atunci numai licențiat și laureat al Academiei Romine. Totuși ținem să observăm că a reproduce în note documente întregi, cum face d. Conduratu, mai ales cînd acele documente sunt publicate, însemnează a încărcă fără nici un folos paginile unei lucrări a căreia una dintre calități trebuie să fie și *concisiunea*.

*

Am spus mai sus că paralel cu d. Conduratu și, de sigur, fără ca d-sa să fi avut știință, un Sas, dr. Iakob Bleyer, a studiat opera lui Beheim *întregă*, ca izvor pentru istoria Ungariei. Studiul și l-a publicat acum doi ani, în 1902, în revista ungurească de istorie «*Századok*» (a. XXXVI, No. 1—6). În acest studiu (pp. 532—558) Bleyer se ocupă și de narațiunea lui Beheim asupra lui Vlad Țepeș. Prin bunăvoința unui amic am putut cunoaște în chip complet partea aceasta a studiului citat. Bleyer e cu totul superior d-lui Conduratu în partea în care stabilește filiațiunea narațiunilor germane despre Țepeș. Avînd multe cunoștințe sub acest raport, lucrarea sa e sigură și temeinică. În *observațiunile istorice* însă e inferior d-lui Conduratu. Și nici că se putea altfel, cînd cercetătorului sas — ca tuturor celor ai săi și celor mai mulți dintre istoricii unguri — îi sunt cu totul necunoscute izvoarele românești și literatura noastră istorică; astfel că interpretarea izvoarelor istorice cunoscute lui, o face tot în legătură cu expunerea lui Engel din 1804!

Prin publicarea, anul acesta, a istoriei romine în limba germană se vor înlătura, de sigur, aceste raporturi științifice dintre noi și vecinii noștri dîndu-le puțința de a ne cunoaște, în totalitatea lor, studiile noastre istorice și astfel a putea coordona niște cercetări asupra unui trecut pe care lam împărtășit în strînsă legătură. Atunci Engel își va fi trăit traiul. Și actualitatea de *un veac* tocmai încheiat a operei lui, va răsplăti cu vîrf și îndesat munca eruditului străin, care cel d'întîi ne-a făcut cunoscut lumii culte trecutul poporului nostru. Dar să revenim...

În definitiv cercetările istorice din studiul lui Bleyer completează pe cele din cartea d-lui Conduratu. Și chiar textul narațiunii lui Beheim, pe care de curînd l-a publicat și scriitorul sas (*Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge: 1 Heft. Hermannstadt 1903. XXXIII, pp. 1—39*) — întregește în citeva locuri, textul așa cum l'a tipărit scriitorul român.

Aceste lămuriri le-am crezut necesarii.

ALEX. LĂPEDATU.

S T R A J Ă

E noaptea jumătate,
O tihnă de nespus:
Dorm apele la vale,
Tot satul doarme dus...

Dorm stelele 'nghețate,
Și luna doarme sus,
Doar eu mai stau de strajă
Și pling că mi s'a dus!

C. A. FERARU.

N O T I Ţ E

Rectificare. — Semnalind în numărul precedent al revistei noastre cărțile mai nouă, expuse de Crăciun în *vitrinele* librăriilor, am semnalat și volumul d-lui G. Ranetti și am spus câte-va cuvinte asupra autorului ca scriitor de versuri umoristice. Ulterior am cumpărat volumul (de când o «escelentă revistă săptăminală» n'are dreptul la un exemplar de recenzie din partea publiciștilor valoroși?) și, spre necazul meu și bucuria altora n'am găsit într'însul decît prosă, ceia ce, evident, nu poate schimba întru nimic opinia mea asupra versurilor. D-nul Ranetti, pe cum văd, conjugă tot atît de bine și în prosă verbul a ride. Dar mi se pare curios, că pentru răspîndirea volumului său mai are nevoie de auto-critică, destul de modeste, cînd în jurul «Epocei» sînt atîția distinși apreciatori ai genului vesel: cronicari dramatice spi-ri-tu-ali, literați cari resumă conținutul revistelor în mod netendențios etc., în sfîrșit oameni mai chemați ca ziaristi și mai datorî decît mine a nu ignora munca literară de zece ani a d-lui G. Ranetti, autorul lui «Eû rid, tu rîzi, el rîde».

IL. CHENDI.

* * *

D. TELEOR. **Eminescu intim.** București, Editura Tipografiei Moderne Gr. Luis. 1904, 16° mic, pp. 63. Cuprinde unele din amintirile în stil telegrafic ale d-lui Teleor, publicate în *Universul* și citite cu mai multă orî

mai puțină emoție de cele câteva zeci de mii de cetitori cari jertfesc cinci parale pe zi pentru hrana lor sufletească. Iată titlurile de peșelor (capitolelor): Eminescu hamal în port; Eminescu sufleur; Cafeneaua de la Oteteleșanu; În grădina Waldemar; La ospiciu; La Romania libera; O serată cu Eminescu; Paltonul lui Eminescu (!); Eminescu și Veronica Micle. — Ce ne povestește autorul broșuricei? Amintiri personale de-ale d-sale sau de-ale prietenilor d-sale, despre momente mai mult banale decît intime din viața poetului, mai ales după întia lui nebunie. Pentru cercetătorul științific, aceste amintiri sînt mai toate fără nici un interes și, chiar unde ar fi de vr'un folos, nu se pot utiliza, fiind-că nu's toc-mai controlabile. Pentru cetitorul cult, ele-s prea de toate zilele. Pentru cetitorul de rînd, al cărui singur stimulent e curiozitatea fără de rost, ele vor părea desigur prea puțin ...sensaționale. Iar pentru toți cetitorii împreună, ele pot fi pe alocurea jignitoare prin preținsele fapte ce povestesc. De-o pildă: scena dela Coloseul Opler, cînd Eminescu s'ar fi urcat pe-o masă, ca să aplaude o șansonetă suedesă — scenă despre care d. Teleor spune foarte nepăsător că s'ar fi petrecut cu «vre-o lună înainte de moartea poetului» (!). Sau: rîndurile din p. 62, unde d. Teleor își permite «a-și aduce aminte» (?): «că [Eminescu] îi pomenea numele [Veronicăi Micle] cu indiferență, cum ar fi pomenit numele vechilului de la moșia Popești (!), ba adeseori o și mîngăia cu vorbe cam neplăcute... (!)». Să fie cu puțință, ca oameni cu adevărat prieteni ai marelui scriitor să creadă că asemenea lucruri aparțin intimității poetului?... Dar să nu fim gravi acolo, unde d. Teleor, credincios talentului d-sale umoristic, pare a fi voit să ne dea cea mai originală nostimadă literară și tipografică ce se poate imagina: un microscopic volumaș de 63 pp., dintre cari 22 sînt goale ori cu titluri, iar restul are de multe ori abia 15—20 de rîndurile, cu cîte 4—5 cuvinte de rînd! Cine nu crede, uite-se numai la p. 53, care are 17 rînduri, cu 62 de cuvinte bob numărât, așa dar rîndul cu mai puțin de 4 cuvinte! Cînd toată această bogăție de hirtie albă și sîrăcenie de slove tipărite, se mai și vinde pentru suma măricică de 2 lei, gluma d-lui Teleor nu mai e de pus la indoială, și d-sa va primi cu plăcere sincerile noastre felicitări pentru umorul d-sale specific. Tot ceia ce trebuie regretat, este faptul că nu s'a găsit pentru nostimada de 2 lei un nume mai puțin venerat decît al lui Eminescu.

Luceafărul (an. III, No. 1, Budapesta, 1 Ianuar 1904), are atît ca fond cît și ca execuție tehnică o înfățișare extraordinară, foarte frumoasă. Pe 48 pp. 4° ni se dă o bogată materie literară, critică și artistică; unele bucăți sînt iscălite de scriitori de-ai noștri dintre cei mai de seamă astăzi, cari au primit cu plăcere să dea concursul lor ocașional zeloasei reviste a tinerimei universitare romîne de peste munți. Cităm

din sumar următoarele: V. Goldiș, *Literatura noastră* [din Ardeal și Ungaria]; L. Dauș, *Cintece de Crăciun* (poesie); O. Goga, *Mortua est* (poesie); N. Iorga, *Mărunțișuri istorice culese în Ungaria*; Zah. Birsan, *Cînd cu comedia (amintiri)*; St. O. Iosif, *Cîmpul libertății* (poesie); N. Otavă, *Pe înserate* (poesie); G. Stoica, *Hanul cu tei* (schiță); S. Pușcariu, *Căruța și căruț* (filologie); Isis, *Cîntec* (poesie); O. Goga, *Tragedia omului* (traducere); H. P. Petrescu, *Sărbătoare* (schiță); Al., *Scriitorul și banii*, (considerații asupra fecundității financiare a scriitorilor romîni); Simin, *Mitru* (schiță); S. P., I. A. Bassarabescu (dare de seamă); Ios. Popovici, *Tabla dela Lugoj*; V. Bontescu, *Mugur, Mugurel* (poesie) etc. Numărul este împodobit cu o elegantă copertă artistică — o alegorie care vrea să represinte năzuința Romînilor ardeleni spre idealul culturii și care e datorită tinărului pictor bănățean *I. Simonescu* (München). În cuprinsul volumului mai găsim trei lucrări reușite ale pictorilor O. Smighelschi, V. Simonescu și D. Hirlescu. Pentru achitarea celor cîteva sute de lei cheltuite cu clișeele copertei executate la München, redacția revistei exprimă mulțumirile sale «unui tinăr mecenat din Brașov». În București, revista se poate găsi la librăria Alcalay.

* * *

Ne-a sosit la redacție tocmai acum un nou volum de prosă: «**Dr. I. C. Drăgescu**. *Desmoșteniții. Novele originale*. București Tipografia Thoma Basilescu 1903. 8° mic pp. 169. Nuvelele au apărut mai întii în foiața ziarului «Cronica» și vreau să aibă un caracter social-politic.

Sc.

* * *

CONSTANTIN BOERESCU. **Discursuri politice**. 1866—1891. București. Editura Librăriei Socecu. 1903, 8° mare, pp. 607. Pe lângă anelele parlamentare, discursurile oamenilor politici sînt izvoare de căpetenie pentru istoria noastră contemporană, mai ales că multele și feluritele ocupații ale celor ce se amesteca în viața politică la noi nu le prea dau răgaz să-și scrie memoriile, cum se face la neamurile din Apus.

Este deci un merit al alcătuitorului acestui volum, că a adunat laolaltă discursurile d-lui Constantin Boerescu, pe lângă care am vedea, cu mult mai multă plăcere și am putea întrebuița cu mult mai mare folos, alte discursuri de Boerescu, ale lui Vasile Boerescu, al cărui rol a fost important în epoca începuturilor și închegării Romîniei moderne. Volumul de față îl privim deci și ca o făgăduială, pentru care sîntem mulțămitori.

Cartea, tipărită cu îngrijire, cuprinde discursurile d-lui Constantin Boerescu dela 1866—1891: el ne înfățișează deci o întreagă activitate a unui orator parlamentar dintre cei cu însemnătate modestă.

X. Y.

IOAN BOGDAN, membru al Academiei Române: **Un Chrisov al lui Mircea-cel-Bătrîn** din 10 Iunie 1415, București 1903. 4°. 8 pp. (extras din Analele Academiei Române, ser. II, tom. XXVI). — Atragem luarea aminte asupra acestui prea prețios document, ce numai cu prilejul expoziției științifice a d-lui Dr. Istrati a fost scos la iveală și pe care, cu graba cuvenită, l-a publicat acum d. I. Bogdan. El ne aduce *înfrîa* și *unica* mărturie de proveniență românească, care să *confirme* și să *statorască* mai de aproape relațiunile dintre Mircea-cel-Bătrîn și pretendentul turc Mustafa-Celebi, — relațiuni cunoscute nouă pînă acum numai din mărturiile streine. Pe lângă aceasta mai relevă și alte cestiuni importante, despre cari însă cetitorul poate lua cunoștința din comunicarea însăși a d-lui I. Bogdan, unde documentul e publicat după toată rinduirea: cu descriere, text, traducere, observațiuni asupra limbei și comentariile istorice trebuincioase.

A. L.

Răspunsuri

Cioliver (nu Guliver?) Loco.—Traducînd în prosă versurile dedicate «Frumoasei» d-tale, constatăm: că «ai cumpăra-o ca pe un înger», dar «dragostea [d-tale] e pripită», așa că «toți imi zic nebun». Cit pentru poezie, cităm strofa:

«Supărat sint totdeauna
 «Că nu vrei să mă iubești.
 «Ah, de-aș mai găsi vre-una
 «Să-ți semene: să-i zic: «Tu ești».

Alecu *Forțafoi* (sic) Căpreni.—Îți [mulțumim pentru informația d-tale versificată, pe care o reproducem în partea ei cea mai originală:

«Se mai spune, că tot omul, aici, după ce el moare
 «Este 'n lumea de vecie, cîntărit,—ca să'l măsoare,
 «Este pus într'o balanță și un înger cîntărește:
 «Ca să vază mai mult bine, de cit rău, în el găseste...

Nadir. Loco. — «Evocare» ne evocă în minte alte manuscrise trecute la coș.

RED.